

ἐκείνην πλάκα. Θεοί! . . . Οι Ἕλληνες
δοῦλοι παρὰ τῷ τάφῳ τοῦ Ἀέρδου Βύ-
ρωνος! . . .

Παρθέναι, κλαύσατε! ἡ Ἑλλάς ἀπώλεσεν
ὑπερασπιστὴν, ὁ κόσμος ποιητὴν δαιμόνιον,
ἐγὼ φίλον, καὶ αἰεὶς . . . Δὲν ἔχετε πλέον
πατέρα!

A. M.

ΜΙΑ ΣΕΛΙΣ

ΤΗΣ

ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

Πᾶσα ἑλληνικὴ καρδία βεβαίως ἀνε-
σπίρτησεν ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῶν *Ε.Ι.-*
ληνικῶν Σκηνῶν τοῦ Ἰταλοῦ Βροφφε-
ρίου, ὧν τινες, ἐπιτυχῶς εἰς τὴν ἡμετέ-
ραν γλῶσσαν μεταφρασθεῖσαι, ἐν τῷ πε-
ριοδικῷ τούτῳ κατεχωρήσθησαν. Πλὴν ἐν
τῇ γοργῇ ἐκείνῃ καὶ γραφικῇ παρελάσει
τῶν ἡρώων τοῦ ἡμετέρου γένους, ἐν τῷ
γιγαντώδει ἐκείνῳ πολυανδρίῳ τῆς μεγά-
λης ἡμῶν ἐπαναστάσεως, πᾶς ὁ ἀναγνὼς
διδεῖδε κενά τινα καταστρέφοντα τὸ ἄρτιον
καὶ ὁμόρυθμον τῆς κολοσσιαίας ἐκείνης
πινακοθήκης.

Δὲν ἀξιούμεν βεβηλῶς ἡμεῖς, τὸ ἀνεπαρ-
κὲς τῶν ἡμετέρων δυνάμεων σπθιμίζοντες,
καὶ τὸ στενὸν τοῦ ἡμετέρου φύλλου κατα-
μετροῦντες, ν' ἀναπληρώσωμεν τὰ ἐν τῇ
ἀθανάτῳ βιβλίῳ τοῦ Βροφφερίου ὑπάρ-
χοντα χάσματα οὐχ ἥσσαν θέλομεν πει-
ραθῇ νὰ σκαγραφῇσωμεν ἐκ διαλειμ-
μάτων ἐπιπροσθέτους τινὰς καίπερ πρω-
τεοῦσας εἰκόνας, καὶ ἐν ἑλλείψει τοῦ πλα-
στικῷ τῆς διαγραφῆς καὶ τοῦ πρωτο-
τύπου τῆς διαχωρίσεως, θέλομεν περιβά-
λει αὐτάς τὴν στεφάνην τοῦ ἡμετέρου
ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγάπης.

Σήμερον ἐνώπιον τῶν ἡμετέρων ἀνα-
ΖΑΚ. ΑΝΘ. ΕΤΟΣ Α',

γνωστῶν παρίσταται εἰς τῶν πρωτοῦρ-
γῶν καὶ ἡγητόρων τοῦ μεγάλου δράμα-
τος, ἀστὴρ τηλαυγὴς καὶ φωτοβόλος τῆς
ἡρωϊκῆς ἐκείνης πλειάδος, ἥτις τὴν ἀ-
χλὺν προαιωνίου δουλείας σκεδάσασα ἐξη-
νάγκασε τὴν πρώην ἐθελotuφλώττουσαν
Εὐρώπην νὰ κλίνη γόνυ ἐνώπιον τοῦ μο-
ναδικοῦ ἐκείνου ἱστορικοῦ φαινομένου. Ὁ
Ἰταλὸς, ὁ στενάζων ὑπὸ τὸ μαστίγιον τῶν
τυράννων του, ἠρώσθη ἐκ τῆς ἑλληνικῆς
ἐπαναστάσεως τὴν ἐλπίδα τῆς προτεχοῦς
αὐτοῦ ἀπελευθερώσεως ὁ Ἀγγλος, ὁ νομί-
ζων ἑαυτὸν πρωτοῦργὸν τῆς εὐρωπαϊκῆς
χειραφετήσεως, ὡμολόγησεν ὅτι τὰ ἐλεύθε-
ρα αὐτοῦ δόγματα πόρρω ἀπέχον τῆς νέας
καὶ μεγάλης ἐκείνης ἀρχῆς, ἣν ἡ μαχο-
μένη Ἑλλάς ἀνέγραψε διὰ τοῦ αἵματός
της ἐν τῷ πολιτικῷ κώδικι τῆς Εὐρώπης·
ὁ Γάλλος ἐπέισθη ὅτι κατὰ τὸ 1789
ἠγωνίσατο τὸν ἀγῶνα τῆς κοινωνικῆς ἀ-
ναμορφώσεως, ἐνῶ ὁ Ἕλλην τοῦ 1821 ἀ-
νεπέτασε τὴν σημαίαν τῆς τῶν ἐθνῶν ἀ-
ναστάσεως.

Ὁ γεναρὸς οὗτος τοῦ ἀγῶνος ἀθλοφό-
ρος, ὁ περιβεβλημένος ἄπασαν τὴν αἴγλην
τῆς ὑπὲρ ἧς ἐμάχετο ἰδέας, ἐστὶν ὁ ἀ-
οίδιμος Δημήτριος ὁ Παππανικοῦλης, ὁ νέ-
ος οὗτος, κατὰ τὸν Σουτσον, Προμηθεὺς, ὁ
ὑποκλέψας τὸ οὐράνιον πῦρ, ὅπως ἀπο-
τεφρώσῃ τὸν κολοσσόν, τὸν ὀρθούμενον
ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς πατρίδος του. Ὁ Βροφ-
φέριος ἐξεικόνιζε τοὺς ἥρωας τῆς ἐπανα-
στάσεως ἐν διαφόροις ἐπισοδίοις, ὧν ἡ
σκηνὴ ἐκάστοτε ποικίλλει· ἡμεῖς ὁμῶς τὸν
ἀνδριάντα τοῦ ἥρωος τοῦτου θέλομεν ἀ-
ναστῆλῶσαι ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐκείνης,
ἥτις τοσάκις ἐκρότησεν ἀπὸ τὸ βρόντημα
τοῦ τουρκοφάγου πυροβόλου του, ἢ ὑπὸ τοῦ
πυρός, ὅπερ ἐκεῖνος ἀνερρίπιζε, καταυ-
γαζομένη, ἐφάνη οἶονεὶ διαγελῶσα καὶ
ἐπιγαίρουσα ἐπὶ τῷ ἐπιφανεῖ αὐτοῦ θρι-
άμβῳ.

Θεωρήσατε αὐτὸν κατὰ τὴν ἐνδοξον
ἡμέραν τῆς 27 Μαΐου 1821 ἐν Ἐρεσσῷ
μὴ πτοούμενον ὑπὸ τῆς τοσοῦτον ὑπερ-
τέρας τῶν πολεμίων δυνάμεως, μὴ ἀπο-
θαρρυνόμενον ὑπὸ προηγουμένης ἐτέρων
ἀποτυχίας, πλέοντα πρὸς τὸ μέγα ὄθω-

μηνικὸν δίκροτον, πρὸς τὸ πλωτὸν ἐκεῖνο φρούριον, τὸ ἐξερευγόμενον τὴν κατὰ στροφὴν καὶ τὸν θάνατον ἐκ τῶν πλατυστόμων αὐτοῦ τηλεβόλων· συγκρίνατε τὸν ὄγκον τῆς μεγάλης ταύτης μηχανῆς πρὸς ἐκεῖνον τοῦ πυρπολικοῦ οὐ ἐπιβαίνει ὁ ἀτρόμητος τῶν Ψαρῶν γόνος· ἐκείνη μὲν ἐκπροσωπεῖ τὴν σκαῖαν ὕλην γαυριῶσαν ἐν τῇ συναισθήσει τῆς ἰσχύος τῆς, τοῦτο δὲ τὴν πάντοτε τροπαιοῦχον ἰδέαν, χωροῦσαν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἀκαταγωνίστου ἐκείνου ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις ἀνατρέπει πᾶν τὸ ἐμποδὼν, ὅστις κατὰστρέφει ὅπως ἀναπλάσῃ. Νέφη καπνοῦ, ἅπερ ἐκ διαλειμμάτων ἀπαισίως καὶ πρὸς στιγμὴν σκεδιάζει ἡ λάμψις τῶν ἐκ τοῦ πελωρίου δικρότου καὶ τῆς ἀκτῆς πυροβολισμῶν, περιβάλλουσι τὸν ὑπὲρ πατρίδος προκινδυνεύοντα· πλὴν οὗτος ἤδη προσήγγιστε τῷ ἐχθρικῷ πλοίῳ, ἤδη προσεκόλλησθε τὴν πυρφόρον ὀκιάδα. Μετὰ φοβεροῦ πατάγου σφαδάζει πυρπολούμενος ὁ θαλάσσιος· κολοσσός· ἀθυμία καὶ ἀπόγνωσις καταλαμβάνουσι τοὺς ἐν αὐτῷ εὗρισκόμενους. Ἐκ τῶν ἑκατὸν καὶ χιλίων Ὀθωμανῶν ὁκτώ μόνον διαφεύγουσι τὴ τιμωρὴν πῦρ τοῦ ἥρωος· ἡ νίκη σέφει κατὰ πρώτην φορὰν τὰ ἑλληνικὰ ὕπλα, ἐμβάλλουσι θέρρος εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀγωνιζομένους· καὶ τὸν ὀριστικὸν θρίκμβον τοῦ γένους ἐνδόξως εὐαγγελιζομένη.

Ἀς πακτρέξωμεν τοσαῦτα ἄλλα ἀνδραγαθήματα τοῦ ἀρειμανίου ναυδάτου, καὶ ἃς παρακολουθήσωμεν αὐτὸν ἐπιβάνοντα τοῦ πυρπολικοῦ, τοῦ συμβόλου τούτου τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, τοῦ ἰδιάζοντος τούτου γνωρίσματος τῆς ἐποποιίας τοῦ ἀγῶνος, καὶ πλέοντα εἰς τὸν τοῦ Γέροντος ἢ Μανδραχῆς κόλπον. Ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα τῆς 24 Αὐγούστου 1824, τοῦ μοιραίου ἐκείνου ἔτους, καθ' ὃν εἴπερ ποτε οἱ αὐτοκρατορὶαί αὐτοὶ καὶ στόλοι τῆς αυτοκρατορίας αὐτῆς κατέκλυσαν τὰς ἑλληνικὰς γαίας καὶ θαλάσσας, τὸν ἔσχατον εἰς τὸν ἀγῶνα ἀπειλοῦντες κίνδυνον. Ἐξ ἑκατὸν

περίπου πλοίων συγκροτεῖται ὁ ὑψίπρυμος τῶν ὀθωμανῶν στόλος, ὑπὸ τῶν δυο ἑμπεριστατῶν καὶ ἀνδρειοτάτων ναυάρχων τῆς Τουρκίας διοικούμενος. Ὅποια δὲ δύναμις προβάλει ἀντιμέτωπος; Εἰκοσιπέντε πλοῖα καὶ πέντε πυρπολικά, οὐ μόνον εἰς πόλεμον χωροῦνται, ἀλλὰ καὶ θαρροῦντα ἐπὶ τὴν νίκην. Οὐδαμοῦ ἔσως ἡ ἱστορία διαμνημονεύει μίχην τοσαύτας περιπετειᾶς ὑποστάσας, ὀλίγα δὲ κατορθώματα τῆς ἐπαναστάσεως ἀναδείκνυνται παρὰ μίλλαν κατὰ τὴν τόλμην, τὴν καρτερίαν, τὸ μεγαλεπήβολον καὶ τὰς συνεπείας. Καὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα φαίνονται κατὰ τὴν ἐνδοξον ταύτην καὶ ἄνισον πύλιν δυσμενῶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας διακείμενα· προτήνεμοι ποντοποροῦσιν αἱ ὀθωμανικαὶ νῆες, ἐνῷ ὑπήνεμα ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Γέροντος ἐγκολπιζόνται τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα. Ἡ μάχη ἀρχεταί σφοδρὰ, λυσσάλεα, μανιώδης· οἱ ὀθωμανικοὶ στόλαρχοι οὐδόλως ἐνδοιάζουσι περὶ τῆς νίκης· εἰς δεινὴν θέσιν περιέρχεται ἡ ἑλληνικὴ μοῖρα. Ἐπὶ μακρὸν μίχονται οἱ Ἕλληνες μετ' ἀνδρείας ἀνηκούστου· ἀλλ' ἡ πλάστιγξ τῆς νίκης κλίνει ὑπὲρ τῶν πολεμίων. Τότε ὁ ναύαρχος Μιχαήλης ἐπιτάσσει τὴν ἀποστολὴν τῶν πυρπολικῶν, ὡς ὑστάτην ἀπόπειραν· καὶ ἰδοὺ πρῶτος ὁ Παππανικολῆς, τὴν μετέωρον τύχην τῆς ἐπαναστάσεως ἐν ταῖς χερσὶ δράττων, κατευθύνει τὸ ἐμπρηστικὸν σκάφος κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ὑπ' ἄλλων ἀνδρείων παρακολουθούμενος. Ἡ νυμαχία μεταβάλλεται εἰς ἄνισον μονομαχίαν· ἀλλ' εἰς μάτην αἱ ἐχθρικά νῆες ἐκκενοῦσι τὰς κανονστοιχίας τῶν ἀτίθασσος καὶ ἀκατάσχετος ὁ ἥρωας ἐπὶ ὀλοκλήρους ὥρας παλίων, περιάγει τοὺς πολεμίους εἰς ἀταξίαν, καταδιώκει τὰ ὑψιτενῆ αὐτῶν πλοῖα, τρέπει πλεῖστα αὐτῶν εἰς φυγὴν, καὶ τέλος πυρπολεῖ τὸ ἤδη ἅπλουν σκάφος του, σώσας τὴν κινδυνεύουσαν ἑλληνικὴν μοῖραν καὶ προλειάνας τὴν ὁδὸν τοῦ ὀριστικοῦ τῆς ἡμέρας ἐκείνης θριάμβου, τοῦ ἀναπτερώσαντος τὸ θέρρος τῶν ἀγωνιζομένων καὶ τὸν δεινὸν κίνδυνον τῆς ἐς αὐτὴν ἰδέας ἀπρασβελέαντος.

Ἀς μεταβῶμεν νῦν εἰς τὰ ὕλητα τῆς Χίου, ἣν κατὰ τὴν 29 Φεβρουαρίου 1828 ὁ Παππανικολῆς, σὺν ἄλλοις ἐνδόξοις ἀγωνισταῖς, πειράται ν' ἀποτπάσῃ τῶν δούλων τοῦ τυράννου τῆς. Καὶ πάλιν ἐνταῦθα ἀναγκάζεται τὸ ἀπτόητον, μάλιστα παράβολον αὐτοῦ ἦθος ἐν ὧν αὐτοῦ τῷ ἀρχαίῳ μεγίστῳ. Τὴν δούλου τῶν περὶ αὐτὸν γνώμην ἀπορρίπτων, στρέφει τὴν πρόωκον κατὰ τῆς μεγάλης θωμικῆς ναυαρχίδος, μάλιστα καὶ ἀπάσης τῆς πολεμίου μίρας, ἀνακκινῶν τὸ ἀνδραγαθήμα τῆς Ἑρεσσοῦ καὶ τὸ θαῦμα τοῦ Γέροντος. Τέσσαρες πολεμικαὶ νῆες κυκλοῦσι τὸ σκάφος τοῦ χαλαζήδων κατ' αὐτοῦ ἀκοντίζου τοὺς μύδρους τῆς ἡσυχαιοῦ ναυαρχίης· καὶ ὅμως οὗτος ἐπὶ δύο καὶ ἡμίσειαν ὥρας παρκατείνει μόνος τὸν ἄνισον ἀγῶνα, μὴ ἀνακωχίσαν ἢ ἀπέναντι τοῦ φυσικῶς ἀδυνάτου τῆς τελεσφορήσεως τοῦ ἐπιχειρήματος.

Ἀναμφιλέτως ἡ ψυχὴ ἡλεκτρίζεται καὶ ἡ φαντασίαν ἀναπερνοῦται ἐπὶ τῇ ἀπλῇ δικηνημονεῖται τῶν πρωτακούτων τούτων κατορθωμάτων· πλὴν ὁ ἐταστικὸς νοῦς, ὁ ἐν τοῖς μεγάλοις τῆς ἀνθρωπότητος συμβέμαστιν ἀνιχνεύων τὸν ἱστορικὸν νόμον ἢ τὰ γεγονότα ἀνάγων εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ἀρχὴν, ὀφείλει τὸν γρηγορήσαντα τῶν τριῶν τούτων ἐπισοδίων καὶ πρὸ πάντων τῶν δύο πρώτων δεόντως νὰ ὀρίσῃ. Ἡμεῖς, καὶ μεθ' ἡμῶν ἅπαντες βεβαίως, οὐδόλως διστάζομεν τὰ ἀνδραγαθήματα ταῦτα μεταξὺ τῶν ἐπιφανέστερων τροπαίων τῆς ἐπαναστάσεως νὰ κατατάξωμεν, οὐ μόνον ὡς πρὸς τὰ ὕλητα αὐτῶν ἀποτελέσματα, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς πρωτοβουλίας τοῦ ἀνδραγαθήσαντος, ὃν οὐχὶ παραστήτην ἀλλὰ πρωτοστάτην ἐν τῷ ἱερῷ ἀγῶνι ὀφείλομεν ν' ἀνακηρύξωμεν. Τὸ ὄνομα δὲ τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ τῇ πατρίδι προσεγεγνησθεῖσα ὑπηρεσία εἴτι μείζον περιέχοντι κλέος, ὡς ἐκ τῆς σωστικῆς ἐπιπορῆς ἣν τὰ δύο ἐκεῖνα κατορθώματα ἤσκησαν ἐπὶ τὴν πορείαν τοῦ πολέμου. Τὴν ἐν Ἑρεσσῷ πυρπόλησιν τοῦ ὀθωμανικοῦ δικρότου ἀνέγραψεν ἡ ἱστορία ὡς τὸν πρῶ-

τον σπουδαῖον θράικμον τῆς ἐλληνικῆς ἀνδρείας· πρῶτος δ' ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ὁ Παππανικολῆς ἐπιτυχῇ ποιεῖται χρῆσιν τοῦ πυρπολικοῦ, τοῦ τοσοῦτον ἀκολούθως κλεισάντος τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Τὴν αὐτὴν πρωτοβουλίαν ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ τοῦ Γέροντος δράματι, οὐ μόνον ὑπὸ τῆς ἀψευδοῦς ἀφτηγήσεως τῶν πραγμάτων μαρτυρουμένην ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πιστοποιητικοῦ τοῦ ναυάρχου Ἀποστόλη καὶ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ ὑποναυάρχου Σταχτούρη ἐπισήμως ἐπισφραγισμένην.

Καὶ ἐν τῇ παρὰ τῇ Χίῳ ναυμαχίᾳ φαίνεται πάλιν πρωταγωνιστῶν καὶ γενναίως προκινδυνεύων ὁ Παππανικολῆς· καίτοι δὲ ἡ ἐπιχειρήσις ἐκείνη εἰς οὐδὲν κατέληξε πρακτικὸν ἀποτέλεσμα, νίκην δινάμεθα ἀδιστακτικῶς αὐτὴν ν' ἀποκαλέσωμεν. Οὐχὶ πάντοτε, ὡς ὀρθῶς φρονεῖ ὁ σοφὸς Παπασλιώτης, οὐχὶ πάντοτε ἡ ἐπιτυχία ἐστὶ τῆς ὑπεροχῆς τὸ πειστήριον, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ νέᾳ ἱστορίᾳ παραπλησίαν θέτιν κατέχουσιν οἱ διὰ τοῦ θάρρους αὐτῶν καὶ μεγαλοφυίας ἐπιφανεῖς νίκαις καταγρόντες, ὡς καὶ οἱ ἀνδρείως κατὰ πολλαπλασίων ἀντιπάλων ἀγωνιστάμενοι, πλὴν νικηθέντες. Παράδειγμα δὲ τούτου ἐπάγεται ὁ Παπασλιώτης τὸν ἐπιτάφιον τοῦ βήτορος Ἰπερείδου ὑπὲρ τοῦ ἐν Λαμίᾳ γενναίως κατὰ τῶν Μακεδόνων παλαίσσαντος τῷ 323 Π.Χ. Ἀθηναίου στρατηγοῦ Λεωθένους.

Πλείστα ὅσα περὶ τοῦ πολλοῦ τούτου ἀνδρὸς ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἔκτε τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ξένων, μιᾶ φωνῇ ἀπάντων τὸ φιλόπολι αὐτοῦ καὶ ἀρειμάνιον ἐξυμνησάντων. Καὶ οἱ ποιηταὶ δὲν ὑστέρησαν τῶν λογογράφων, πλείστους ἐνθουσιώδεις στίχους εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ ἀφιερῶσαντες· πλὴν οὐδεὶς φαίνεται ἡμῖν τοσοῦτον γραφικῶς ἀπικονίσας τὸν ἄνδρα, ὅσον ὁ Ράγκωβης ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ τ' ἀκόλουθα γράψας

Ἐπεκράτητο δουλείας ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος σκοτεινῆς,
ἀλλ' ὑψώθη ὁ δαυλὸς τοῦ καὶ ἀνέλαμψεν ἡμεῖς·
καὶ ἐν ᾧ ἡ ῥήγνυμένη ναυαρχίς ἐπυροσφύρειται,
ἢ ἑλλάς· εἰς φλογὸς νύφῃ ἀνέφνη ἑλευθέρα.